

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор
Національної академії
внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

Руслан СЕРБИН

18 . 09 . 2025 р.

ВИСНОВОК

Національної академії внутрішніх справ щодо докторської дисертації Каланчі Інги Георгіївни на тему: «Докази електронної форми у кримінальному процесі України: теорія та практика» за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність, яка затверджена рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ 24 червня 2025 року (протокол № 16)

ВИТЯГ

з протоколу засідання фахового семінару кафедр кримінального процесу, криміналістики та судової медицини, оперативно-розшукової діяльності та національної безпеки, навчально-наукового інституту післядипломної освіти, відділу організації наукової діяльності Національної академії внутрішніх справ від 04 вересня 2025 року

Присутні:

проректор академії, доктор юридичних наук, професор Чернявський С.С. (рецензент);

кафедра кримінального процесу: завідувач кафедри, доктор юридичних наук, професор Таран О.В. (голова семінару, рецензент); професор кафедри, доктор юридичних наук, доцент Іваницький С.О.; професор кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Хабло О.Ю.; професор кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Терещенко Ю.В.; професор кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Римарчук О.В.; доцент кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Кулик М.Й.; доцент кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Заїка С.О.; доцент кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Соловійов Е.П.; доцент кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Мельник О.В.;

кафедра криміналістики та судової медицини: завідувач кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Антошук А.О.; професор кафедри, доктор юридичних наук, професор Черноус Ю.М.; професор кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Комаринська Ю.Б.; доцент кафедри, кандидат юридичних наук, доцент

Патик Л.Л.; доцент кафедри, доктор філософії Басюк Л.О.; викладач кафедри, кандидат юридичних наук Нечваль А.О.;

кафедра оперативно-розшукової діяльності та національної безпеки:

професор кафедри, доктор юридичних наук, професор Василичук В.І.;

навчально-науковий інститут післядипломної освіти: директор інституту, доктор юридичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України Удалова Л. Д. (рецензент);

відділ організації наукової діяльності:

провідний науковий співробітник відділення організації наукової роботи здобувачів вищої освіти, доктор юридичних наук, професор Павленко С.О.;

Були присутні 7 докторів наук та 12 кандидатів наук за профілем поданої на розгляд дисертації.

Порядок денний:

Обговорення дисертації здобувачки кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національної академії внутрішніх справ, кандидата юридичних наук Каланчі Інги Георгіївни на тему: «Докази електронної форми у кримінальному процесі України: теорія та практика», поданої на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність, щодо її рекомендації для попереднього розгляду та захисту у спеціалізованій вченій раді.

Слухали:

Здобувачку наукового ступеня Каланчу Інгу Георгіївну про результати дисертації. У своїй доповіді нею було обґрунтовано актуальність обраної теми дисертації; охарактеризовано об'єкт, предмет, мету і задачі дослідження, її емпіричну основу; сформульовані основні теоретичні положення, які обумовлюють наукову новизну; розкрито практичне значення одержаних результатів; наведено дані про їх апробацію.

Говорячи про актуальність теми, здобувачка відзначила, що сучасні тенденції цифровізації всіх сфер життя суспільства спричинили суттєве збільшення доказів електронної форми у кримінальних провадженнях всіх видів. На разі питання роботи з доказами електронної форми постає однією з ключових проблем кримінального процесу. На відміну від традиційних матеріальних носіїв, такі дані є мінливими, легко піддаються несанкціонованій модифікації, можуть бути випадково втраченими, а перевірка їх автентичності й цілісності часто потребує спеціальних технічних підходів. Електронні дані поєднують змістовну та технічну складові, що зумовлює необхідність комплексного — правового, криміналістичного та технологічного — аналізу.

Саме тому питання визначення процесуальної природи доказів електронної форми, порядку їх фіксації, зберігання, перевірки та оцінювання набуває стратегічного значення. Водночас чинне кримінальне процесуальне законодавство України ще не забезпечує належної та системної регламентації

обігу таких доказів. Це призводить до різночитань та неоднакової практики в діяльності органів досудового розслідування, прокурорів і судів.

Питання обігу доказів електронної форми набуває особливої ваги в контексті міжнародних підходів до їх регулювання. Документи Ради Європи, зокрема Конвенція про кіберзлочинність та Другий додатковий протокол до неї, формують базові механізми співпраці держав у сфері отримання й передачі таких доказів. У 2023 році Європейський Союз запровадив низку нормативних рішень, що спрямовані на стандартизацію процедур доступу, збереження та обміну електронними доказами в межах кримінального провадження. Для України, яка інтегрується у правовий простір ЄС, адаптація цих підходів має одночасно внутрішньодержавне та геополітичне значення.

Водночас сучасні умови — насамперед воєнний стан, стрімке поширення кіберзагроз і всеохопне використання цифрових технологій — актуалізують потребу у формуванні цілісної, внутрішньо узгодженої системи регулювання доказів електронної форми в кримінальному процесі України. Теоретичне з'ясування їх природи, встановлення критеріїв автентичності та цілісності, а також розроблення ефективних процесуальних і технічних механізмів роботи з ними є необхідною передумовою подальшого розвитку кримінального процесу України та вдосконалення національної правової системи.

Вирішення завдань дослідження дозволило сформулювати ряд положень, що становлять наукову новизну:

По-перше, запропоновано цілісне бачення електронної складової кримінального процесу України, що містить п'ять елементів: електронне кримінальне провадження; оцифрування матеріалів кримінальних проваджень та їх резервне зберігання; докази електронної форми; електронні інструменти доказування; електронні інструменти реалізації повноважень суб'єктів правозастосування. Обґрунтовано інституційну самостійність доказів електронної форми у кримінальному процесі України, що обумовлює формування їх належної теоретичної та нормативної основи. У цьому напрямі розмежовано понятійний апарат в межах ключових для практики правозастосування категорій: «джерело доказів», «документ», «електронний документ», «носії інформації», «комп'ютерні дані» тощо. Дано визначення понять «електронні докази», «докази електронної форми» та «цифрові докази» і обґрунтовано підхід до використання термінів, за якого «цифровий доказ» відповідає змісту доказу, «електронний доказ» – технічному способу його реалізації, а «доказ електронної форми» – процесуальній формі подання.

По-друге, сформульовано комплекс алгоритмів пошуку та фіксації доказів електронної форми, що об'єднаний за трьома функціонально-структурними категоріями і виступає як три самостійні стратегії фіксації доказів електронної форми у кримінальному процесі України: 1) фізичне вилучення електронних носіїв інформації або комп'ютерних систем; 2) огляд та копіювання комп'ютерних даних; 3) огляд та фіксація інформації з відкритих джерел. Запропонований підхід (у межах перших двох стратегій) визначає пріоритет огляду та копіювання комп'ютерних даних, здійснених з дотриманням вимог ч. 4 ст. 99 КПК України (за участю спеціаліста) та норм ДСТУ ISO/IEC

27037:2017, процесуально та технологічно допустимою альтернативою фізичному вилученню технічних пристроїв, здатною забезпечити завдання доказування. Запропоновано алгоритм здобуття високоінформативних доказів електронної форми, що поєднує національні та міжнародні процедури й передбачає: 1) фіксацію відомостей з відкритих джерел у порядку ч. 4 ст. 99, ст. 237 або ст. 240 КПК України (фіксація публічно доступних даних); 2) скерування запиту про термінове збереження комп'ютерних даних в порядку ст.ст. 16, 29 або 17, 30 Конвенції про кіберзлочинність (зберігання даних та отримання оперативної інформації щодо публічно недоступного сегменту відомостей); 3) скерування запиту про міжнародну правову допомогу в порядку ст. 551 КПК України для отримання даних, збережених відповідно до механізмів Конвенції про кіберзлочинність (отримання повних відомостей від держателя даних, що є процесуально допустимими доказами).

По-третє, обґрунтовано методику підтвердження автентичності та цілісності доказів електронної форми в кримінальному процесі України, засновану на техніко-криміналістичних (ДСТУ ISO/IEC 27037:2017) інструментах ідентифікації комп'ютерних даних і процесуальних (абз. 3 п. 3 ч. 3 ст. 104 КПК України) вимогах послідовної фіксації й перевірки таких ідентифікаторів, контролю доступу та забезпечення безпеки доказів. У межах відповідної методики запропоновано багаторівневу систему, диференційовану за ступенем зростання рівня надійності методів, що включає: 1) упакування та маркування електронних носіїв інформації; 2) фіксацію загальних та унікальних апаратних ідентифікаторів; 3) опис структури і змісту комп'ютерних даних та їх метаданих; 4) гешування комп'ютерних даних і послідовної фіксації контрольних сум комп'ютерних даних у процесуальних документах; 5) фіксацію стану доказу електронної форми у визначений часовий період за допомогою КЕП з електронною позначкою часу; 6) фіксацію ланцюга збереження доказів (chain of custody) в порядку ДСТУ ISO/IEC 27037:2017. Обґрунтовано необхідність розроблення та впровадження стандартних операційних процедур (СОП) щодо роботи з доказами електронної форми, заснованих на ДСТУ ISO/IEC 27037:2015, ДСТУ ISO/IEC 27001:2023, ДСТУ ISO/IEC 27002:2023, закріплення практики фіксації ланцюга збереження доказів (chain of custody).

По-четверте, сформульовано наукове бачення місця та ролі ДСТУ ISO/IEC 27037:2017 (ISO/IEC 27037:2012, IDT) «Інформаційні технології. Методи захисту. Настанови для ідентифікації, збирання, здобуття та збереження цифрових доказів» як методологічної основи технічного аспекту роботи з доказами електронної форми під час кримінального провадження на етапах їх ідентифікації, збирання, здобуття та збереження. Обґрунтовано необхідність його системного вивчення суб'єктами кримінального провадження, що здійснюють збирання та здобуття доказів електронної форми (впровадження процесуальної ролі Digital Evidence First Responder з релевантними вимогами до кваліфікації), впровадження в практику правозастосування та нормативну інституціоналізацію у відомчих нормативно-правових актах та стандартних операційних процедурах (СОП).

По-п'яте, сформульовано процесуальні аспекти вдосконалення роботи з доказами електронної форми у кримінальному процесі України: вдосконалення правового регулювання та імплементації положень Конвенції про кіберзлочинність; ДСТУ ISO/IEC 27037:2017 та Протоколу Берклі, що передбачає внесення системних змін до КПК України; зміни до законів України щодо зберігання інформації операторами телекомунікації, вимог до спеціалізації представників органів досудового розслідування, прокурорів та суддів, їх спеціалізації; прийняття міжвідомчого підзаконного нормативно-правового акту щодо взаємодії органів досудового розслідування та органів прокуратури з національним контактним пунктом 24/7; прийняття суб'єктами кримінального провадження відомчих актів щодо організації роботи з доказами досліджуваної категорії – стандартних операційних процедур (СОП).

По-шосте, розроблено концептуальні підходи до вдосконалення інституту доказів електронної форми у кримінальному процесі України, що включають: 1. Загальні положення. 2. Нормативний напрям: оновлення термінології КПК України; автентичність і цілісність; розмежування збирання та здобуття; OSINT; термінове збереження й аналіз даних про рух інформації; захист приватності та обмеження втручання. 3. Організаційний напрям: ефективна взаємодія між суб'єктами кримінального провадження; системні рішення щодо посилення кадрового потенціалу; створення сталого каналу міжвідомчої співпраці з провайдерами телекомунікації. 4. Інфраструктурний напрям: створення інтегрованої системи управління доказами; побудова цифрової інфраструктури для обміну даними між органами досудового розслідування, прокуратури та провайдерами телекомунікації, налагодження цифрової форми виконання ухвал про тимчасовий доступ до речей і документів. 5. Техніко-криміналістичний напрям: належне матеріально-технічне забезпечення органів досудового розслідування, прокуратури та суду; стандартизація форматів зберігання доказів електронної форми, методів ідентифікації, запровадження практики резервного копіювання, використання надійних електронних носіїв інформації, здатних забезпечити довготривале зберігання даних; криптографічне шифрування даних. 6. Освітній напрям: впровадження у вищих навчальних закладах юридичного та правоохоронного профілів компетентностей щодо роботи з доказами електронної форми; підвищення кваліфікації суб'єктів кримінального провадження; формування вимог щодо обов'язкових міждисциплінарних цифрових компетентностей. 7. Науково-аналітичний напрям: розширення та інституційна підтримка наукових досліджень за відповідною тематикою щодо вирішення актуальних практичних завдань та вдосконалення практики правозастосування; здійснення прикладних наукових досліджень; забезпечення систематичного моніторингу практики. 8. Очікувані результати та строки реалізації.

Емпіричну базу дослідження становлять зведені дані вивчення 350 кримінальних проваджень упродовж 2018–2025 рр.; 450 ухвал, постанов та вироків судів України усіх регіонів; 30 рішень Європейського суду з прав людини; результати опитування 1301 респондента, серед яких: 128 суддів, 574 прокурори, 100 адвокатів, 146 слідчих та детективів, 174 співробітники

оперативних підрозділів, 59 судових експертів та ІТ-фахівців, що виконують функції спеціалістів під час кримінального провадження, 120 науковців; статистичні та аналітичні звіти й узагальнення Верховного Суду, Національної поліції України, Офісу Генерального прокурора, Ради Європи.

Доповідь закінчено, дякую за увагу. Готова надати відповіді на запитання.

По закінченню доповіді присутніми були поставлені наступні **запитання**:

Василинчук В.І.: Шановна Інго Георгіївно, якими є концептуальні засади запропонованої Вами моделі доказів електронної форми у кримінальному процесі України та в чому полягає її відмінність від традиційних підходів доказування?

Відповідь: Дякую за запитання. У дисертації розроблено цілісну концепцію доказів електронної форми, що виходить із системного бачення електронної складової кримінального процесу. Мною запропоновано п'ятиелементну модель, яка охоплює: електронне кримінальне провадження; оцифрування матеріалів; докази електронної форми; електронні інструменти доказування; електронні інструменти реалізації повноважень суб'єктів процесу. Стрижневою є ідея дуалістичної природи доказів електронної форми — поєднання їх інформаційного змісту та технічних характеристик, що визначають критерії допустимості, автентичності й цілісності. На відміну від традиційних підходів, концепція спирається на технологічно нейтральні стандарти, встановлює роль гешування як механізму підтвердження цілісності доказів електронної форми і послідовно інтегрує міжнародні стандарти (зокрема ДСТУ ISO/IEC 27037:2017) у процесуальну діяльність.

Антошук А.О.: Шановна здобувачко, яким чином міжнародні стандарти – зокрема Конвенція про кіберзлочинність, Другий додатковий протокол та технічні стандарти ISO/IEC 27037 – вплинули на формування Ваших наукових висновків щодо процесуальної регламентації доказів електронної форми?

Відповідь: Дякую за запитання. У дисертаційному дослідженні проведено всебічний аналіз міжнародних актів, що формують фундамент сучасної регламентації доказів електронної форми. Передусім, положення Конвенції про кіберзлочинність та Другого додаткового протоколу до неї стали методологічною основою моделювання механізмів, які забезпечують ефективний доступ держав до цифрових даних. Мною детально опрацьовано інструменти термінового збереження комп'ютерних даних, порядок отримання даних про рух інформації, механізми міжнародної взаємодії через канал Національного контактного центру 24/7, а також нові процедури, передбачені Другим додатковим протоколом, зокрема пряму співпрацю з провайдерами та спрощені процедури транскордонного доступу до електронних даних.

Ці міжнародні підходи були зіставлені з чинною моделлю кримінального процесу України, що дозволило виявити низку правових прогалин: відсутність врегульованої процедури термінового збереження даних, відсутність процесуального механізму для збору даних про рух інформації в режимі реального часу, а також недосконалість взаємодії з іноземними юрисдикціями та провайдерами телекомунікацій.

Водночас техніко-методологічною основою дослідження став міжнародний стандарт ISO/IEC 27037:2017. Його аналіз дав змогу сформуванню системне бачення того, яким чином ідентифікація, збирання, здобуття, пакування та збереження цифрових доказів повинні бути уніфіковані відповідно до вимог цифрової криміналістики. Стандарт визначає ролі суб'єктів, процедури фіксації цифрових слідів, вимоги до ланцюга збереження доказів (chain of custody) та критерії забезпечення їх цілісності — і саме ці положення лягли в основу запропонованої мною моделі процесуальної роботи з доказами електронної форми.

Хабло О.Ю.: Шановна Інго Георгіївно, які ключові технічні характеристики доказів електронної форми Ви виокремили у роботі, та як вони впливають на їх процесуальний статус і допустимість?

Відповідь: Дякую за запитання. У дисертації обґрунтовано чотирирівневу структуру доказу електронної форми, що охоплює: контент, метадані, системну оболонку та електронний носій. Ці технічні параметри визначають можливість ідентифікації цифрового об'єкта, відтворення його контексту, встановлення часу створення і модифікації, а також забезпечують можливість перевірки ланцюга збереження (chain of custody).

Ключовими технічними інструментами, які забезпечують можливість верифікації доказів електронної форми, є гешування, кваліфікований електронний підпис (КЕП) та електронна позначка часу. Гешування дає змогу зафіксувати унікальний цифровий відбиток об'єкта, що гарантує можливість виявлення будь-яких змін у його структурі. Кваліфікований електронний підпис забезпечує встановлення авторства електронного документа та підтверджує його цілісність на момент створення. Електронна позначка часу надає можливість надійно зафіксувати момент формування або отримання конкретного електронного файлу, що є критично важливим для встановлення хронології подій у кримінальному провадженні.

У сукупності зазначені технічні та процесуальні елементи формують дуалістичну основу допустимості доказів електронної форми, яка полягає у необхідності поєднання технічної верифікованості цифрового об'єкта та належного процесуального оформлення процедур його отримання, фіксації, дослідження та зберігання. Такий підхід забезпечує повноцінний контроль за справжністю, незмінністю та походженням доказу, унеможливорює його довільну модифікацію та гарантує, що цифрова інформація буде використана в судовому процесі відповідно до стандартів достовірності та допустимості, властивих кримінальному судочинству.

Іваницький С.О.: Шановна здобувачко, які практичні алгоритми збирання та фіксації доказів електронної форми Ви запропонували, і як вони оптимізують діяльність органів досудового розслідування?

Відповідь: Дякую за запитання. У дисертаційному дослідженні мною розроблено комплекс практичних алгоритмів збирання та фіксації доказів електронної форми, які структуровано у форматі трьох самостійних стратегій. Такий підхід забезпечує технологічну послідовність, мінімізує втручання у цифрові системи та сприяє оперативності досудового розслідування.

Перша стратегія – фізичне вилучення електронних носіїв або комп'ютерних систем. Алгоритм передбачає ідентифікацію електронного носія, його коректне від'єднання, упакування, маркування та документування технічних параметрів згідно з ДСТУ ISO/IEC 27037:2017. Цей підхід застосовується у випадках, коли існують визначені КПК України процесуальні підстави чи коли технічний пристрій є самостійним об'єктом доказування.

Друга стратегія – огляд і копіювання комп'ютерних даних. Запропонований алгоритм надає пріоритет саме копіюванню за участю спеціаліста, що відповідає вимогам ч. 4 ст. 99 КПК України. Він включає фіксацію технічного середовища, визначення ідентифікаційних параметрів, гешування комп'ютерних даних, побітове копіювання та подальшу перевірку автентичності. Такий підхід дає змогу уникнути вилучення обладнання й мінімізує деструктивний вплив на інформаційні системи, що істотно оптимізує роботу слідчих та дозволяє не переривати господарську діяльність підприємств.

Третя стратегія – фіксація інформації з відкритих джерел (OSINT). У роботі сформульовано алгоритм, заснований на вимогах КПК України та положеннях Протоколу Берклі. Він включає збереження веб-сторінок, фіксацію цифрових слідів, документування метаданих, застосування засобів технічної фіксації, формування контрольних ідентифікаторів та опису доступного контексту. Для іноземних платформ запропоновано комбінований механізм: 1) фіксація відкритих даних шляхом проведення огляду; 2) скерування запиту про термінове збереження даних відповідно до ст.ст. 16, 17, 29, 30 Конвенції про кіберзлочинність; 3) отримання збережених матеріалів в порядку міжнародної правової допомоги (ст. 551 КПК України). Цей алгоритм дозволяє закріплювати дані, які можуть бути швидко видалені або змінені.

Оптимізаційний ефект запропонованих алгоритмів полягає в такому:

встановлення єдиних процедур фіксації цифрових доказів зменшує ризики недопустимості;

пріоритет копіювання над вилученням прискорює слідчі дії й зменшує навантаження на експертні установи;

стандартизація технічних операцій та залучення спеціаліста забезпечує відтворюваність і перевірюваність цифрових об'єктів;

орієнтація на міжнародні механізми дає змогу ефективно працювати з платформами, що знаходяться за межами юрисдикції України;

алгоритмізація процесів сприяє оперативності досудового розслідування та технологічній сумісності між слідчими, прокурорами й експертами.

У результаті запропонована система алгоритмів формує єдиний стандартизований механізм роботи з доказами електронної форми, який дозволяє підвищити якість фіксації цифрової інформації та забезпечити її процесуальну допустимість доказів електронної форми у кримінальному провадженні.

Комаринська Ю.Б.: Шановна Інго Георгіївно, яким чином результати Вашого дослідження визначають нові підходи до діяльності слідчого, прокурора, експерта та захисника при роботі з доказами електронної форми?

Відповідь: Дякую за запитання. У дисертації запропоновано комплексне бачення компетентностей і процесуальних ролей ключових суб'єктів кримінального провадження. Стосовно слідчого — деталізовано повноваження з вибору стратегії фіксації даних, визначення параметрів ідентифікації та залучення спеціаліста як Digital Evidence First Responder. Для прокурора окреслено алгоритми перевірки автентичності електронних документів, організації відкриття матеріалів сторони захисту та використання механізмів міжнародної взаємодії. Стосовно захисника наголошено на його праві на доступ до криміналістичних копій даних та доцільності перевіряти цілісність цифрової інформації. Щодо суддів вказано на необхідність перевірки цілісності доказів електронної форми при їх дослідженні. Для спеціаліста й експерта розмежовано межі їх компетенцій та запропоновано оптимальну організації взаємодії. Усе це формує оновлену модель процесуальної діяльності, що відповідає вимогам цифрової трансформації кримінальної юстиції.

Кулик М.Й.: Шановна здобувачко, у Вашому виступі наголошено на необхідності визначення критеріїв автентичності та цілісності доказів електронної форми. Які саме критерії Ви сформулювали та яким чином вони можуть бути інтегровані у процесуальну діяльність?

Відповідь: Дякую за запитання. Мною розроблено та пропонується методика підтвердження автентичності та цілісності доказів електронної форми в кримінальному процесі України, заснована на техніко-криміналістичних (ДСТУ ISO/IEC 27037:2017) інструментах ідентифікації комп'ютерних даних і процесуальних (абз. 3 п. 3 ч. 3 ст. 104 КПК України) вимогах послідовної фіксації й перевірки таких ідентифікаторів, контролю доступу та забезпечення безпеки доказів. У межах відповідної методики запропоновано багаторівневу систему, диференційовану за ступенем зростання рівня надійності методів, що включає: 1) упакування та маркування електронних носіїв інформації; 2) фіксацію загальних та унікальних апаратних ідентифікаторів; 3) опис структури і змісту комп'ютерних даних та їх метаданих; 4) гешування комп'ютерних даних і послідовної фіксації контрольних сум комп'ютерних даних у процесуальних документах; 5) фіксацію стану доказу електронної форми у визначений часовий період за допомогою КЕП з електронною позначкою часу; 6) фіксацію ланцюга збереження доказів (chain of custody) в порядку ДСТУ ISO/IEC 27037:2017. Обгрунтовано необхідність розроблення та впровадження стандартних операційних процедур (СОП) щодо роботи з доказами електронної форми, заснованих на ДСТУ ISO/IEC 27037:2015, ДСТУ ISO/IEC 27001:2023, ДСТУ ISO/IEC 27002:2023, закріплення практики фіксації ланцюга збереження доказів (chain of custody); Інтеграція цих критеріїв у практичну діяльність органів досудового розслідування передбачає використання стандартизованих схем фіксації, документування технічних параметрів, гешування, ведення протоколів ланцюга збереження доказу, застосування електронної позначки часу, а також залучення спеціаліста для верифікації технічних характеристик доказу електронної форми.

Після цього було надано слово рецензентам роботи:

Доктор юридичних наук, професор Чернявський С.С. Рецензент підкреслив, що виконане І.Г. Каланчею дослідження здійснено якісно та на високому науковому рівні. Основні результати дисертації достатньою мірою обгрунтовані, а їх наукова достовірність не викликає сумнівів, оскільки вони отримані шляхом системного аналізу міжнародних і національних нормативних актів, доктринальних положень, технічних стандартів та практики правозастосування. Позитивним аспектом роботи є здатність дисертантки переконливо аргументувати власну позицію, коректно й змістовно вести наукову дискусію, послідовно, логічно та системно викладати матеріал у складній міжгалузевій сфері.

Рецензент наголосив, що проблема правової регламентації та практичного застосування доказів електронної форми є одним із перспективних напрямів сучасної науки кримінального процесу. Суспільство сьогодні стикається зі зростаючою залежністю від цифрових технологій, стрімким поширенням електронних сервісів, зростанням кількості кіберзлочинів, що створює серйозні виклики для безпеки, правопорядку та ефективності кримінального провадження. Це зумовлює необхідність вироблення сучасних підходів до збирання, фіксації, перевірки та оцінки електронних доказів, а також запровадження превентивних і процедурних механізмів, здатних забезпечити автентичність та цілісність цифрових даних.

В умовах реформування системи кримінальної юстиції розвиток інституту доказів електронної форми потребує концептуального переосмислення, що є необхідним для формування збалансованого механізму доказування в умовах цифрової епохи.

Вивчення поданих І.Г. Каланчею матеріалів докторської дисертації, автореферату та наукових статей, опублікованих за темою дослідження, дає підстави стверджувати, що дисертанткою здійснено глибокий і всебічний аналіз обраної проблематики. У роботі виявлено наукову новизну опрацьованих питань, сформульовано обгрунтовані наукові положення, узагальнення та висновки, які мають теоретичне і практичне значення. Можна констатувати, що авторка успішно досягла поставлених цілей, а дослідження виконано на високому науковому й методологічному рівнях, що підтверджується дотриманням вимог до докторських дисертацій відповідної наукової спеціальності.

Дисертація І.Г. Каланчі є одним першим в Україні комплексним дисертаційним дослідженням, у якому реалізовано доктринальний підхід до формування сучасної теоретичної та практичної моделі доказів електронної форми в кримінальному процесі України. На основі проведеного аналізу запропоновано низку концептуальних положень, висновків і пропозицій, що мають значення не лише для теорії кримінального процесу, криміналістики та інформаційного права, але й для практичної діяльності органів досудового розслідування, прокуратури, суду та експертних установ.

Викладення матеріалу ґрунтується на ретельному системному аналізі нормативно-правових актів, технічних стандартів, міжнародних документів,

спеціальної наукової літератури, а також усталеної судової та слідчої практики. Висновки базуються на результатах дослідження цифрових доказів у міжнародному та національному контексті, що робить їх методологічно стійкими та релевантними для подальшого реформування інституту доказування.

Дисертаційне дослідження І.Г. Каланчі є оригінальною науковою роботою, виконаною на належному теоретичному й прикладному рівні, має логічну архітектуру, структурну завершеність. Зміст роботи та широта охоплених питань свідчать про високу наукову компетентність авторки, її здатність аналізувати, узагальнювати та пропонувати практично значущі рішення.

У цілому, як засвідчує зміст дисертації, на захист подано завершене наукове дослідження, яке містить низку нових наукових положень. У роботі вирішено важливу наукову проблему — формування теоретичних, процесуальних і техніко-криміналістичних засад доказів електронної форми, а також розроблено рекомендації щодо вдосконалення правового регулювання та практики їх застосування у кримінальному провадженні України.

Реферат та дисертація Каланчі Інги Георгіївни «Докази електронної форми у кримінальному процесі України: теорія та практика» на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність, достовірність та обґрунтованість їх основних положень відповідають вимогам Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 року № 1197 та може бути рекомендоване до попереднього розгляду спеціалізованою вченою радою

Доктор юридичних наук, професор Таран О.В. Рецензентом відзначено, що актуальність обраної автором теми дисертаційного дослідження не викликає жодних сумнівів чи заперечень.

Сьогодні удосконалення процесуального регулювання та технічних процедур роботи з доказами електронної форми є одним із важливих напрямів підвищення ефективності слідчої діяльності. Це передбачає створення повноцінної, надійної та науково обґрунтованої системи доказування, здатної забезпечити баланс між ефективністю кримінального переслідування та гарантіями прав людини. Очевидно, що ця робота триває, і значна кількість проблем залишається невирішеною, що підтверджує потребу у фундаментальних наукових дослідженнях, подібних до представленої дисертації.

Під впливом цифрових трансформацій, розвитку кіберпростору та оновлення кримінального процесу електронні докази стають стратегічно важливим елементом механізму доказування. Йдеться про запровадження нових стандартів збирання та збереження цифрових слідів, удосконалення підходів до оцінки їх автентичності, використання технічних інструментів (гешування, електронного підпису, електронної позначки часу), а також розвиток міжвідомчої та міжнародної взаємодії. Оптимізація процесуальних процедур у

цій сфері потребує глибокого знання технічної природи цифрових даних та адаптації найкращих світових практик.

Зазначені обставини підтверджують актуальність і наукову нагальність дисертації, що забезпечує можливість вироблення єдиної концептуальної основи для подальшої кодифікації та розвитку інституту доказів електронної форми в Україні. Ця робота, безумовно, сприяє формуванню наукового консенсусу у ключових питаннях цифрового доказування та відкриває можливість удосконалення кримінальної процесуальної діяльності в умовах цифрової епохи.

Ця тема є однією з найскладніших і водночас найнеобхідніших у сучасній кримінальній юстиції, оскільки цифровізація суспільства, зростання кіберзлочинності, використання електронних сервісів у різних сферах життєдіяльності та виклики воєнного часу об'єктивно зумовлюють потребу кардинального оновлення теорії та практики доказування. Позитивним є те, що дисертантці вдалося уникнути однобічності й тенденційності, забезпечивши всебічне, міждисциплінарне й методологічно виважене висвітлення проблематики.

Матеріал у розділах роботи викладено послідовно, логічно та зрозуміло, що сприяє цілісному сприйняттю складної техніко-юридичної проблематики. Рецензент відзначив, що діяльність держави щодо цифрової трансформації та модернізації системи кримінальної юстиції, а також необхідність інтеграції України в європейський правовий простір зумовили потребу переосмислення інституту доказів електронної форми. На сьогодні докази електронної форми стали невід'ємною частиною кримінального провадження, що, у свою чергу, потребує науково обґрунтованих і законодавчо визначених процедур їх ідентифікації, фіксації, перевірки та процесуальної оцінки.

У межах реформи кримінальної юстиції в Україні вже здійснено низку важливих заходів, зокрема запровадження електронних сервісів, систем телекомунікаційної взаємодії, цифрових реєстрів та механізмів міжнародної співпраці. Проте в національному законодавстві досі наявні значні прогалини щодо правового режиму доказів електронної форми, відсутні уніфіковані стандарти їх фіксації, зберігання, дослідження, а також чіткі критерії підтвердження їх автентичності та цілісності. Дисертантка врахувала ці проблеми, а також закордонний досвід, що передбачають необхідність переходу від застарілих підходів до сучасних, технічно верифікованих механізмів роботи з електронними даними.

Багатоаспектність і комплексність проведеного дослідження, а також вагомість його висновків для розвитку кримінального процесуального законодавства та практики правоохоронних органів дозволяють включити цю роботу до кола найбільш значущих сучасних досліджень з обраної проблематики. Дисертація є своєчасною, актуальною, логічно побудованою і має суттєве практичне значення. З урахуванням цього роботу оцінено позитивно.

Дисертаційне дослідження Каланчі Інги Георгіївни «Докази електронної форми у кримінальному процесі України: теорія та практика», підготовлена на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук зі спеціальності 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-

розшукова діяльність. Це завершений варіант наукової праці, який може бути рекомендований до розгляду спеціалізованою вченою радою відповідного профілю

Доктор юридичних наук, професор Удалова Л.Д. Рецензентом підкреслено, що основні положення дисертаційного дослідження І.Г. Каланчі, дають підстави говорити про актуальність обраної теми та новизну отриманих результатів. Обрана тема дисертації є надзвичайно актуальною.

Обґрунтованість наукових положень дисертації та достовірність одержаних результатів підтверджена теоретичною та методологічною базою дослідження, критичним аналізом та узагальненням праць вітчизняних та зарубіжних вчених, комплексним аналізом національного законодавства та міжнародних правових актів.

Структурно дисертаційне дослідження вирізняється чіткою логікою побудови, послідовністю викладу та внутрішньою узгодженістю. Розділи і підрозділи взаємопов'язані між собою та утворюють цілісну наукову конструкцію, що забезпечує системне розкриття проблематики правового регулювання та практичного застосування доказів електронної форми. Автором дотримано принципів структурної пропорційності, змістовної автономності та взаємовиключення підрозділів, що свідчить про виваженість методологічного підходу.

Мета й завдання, визначені дисертанткою у вступі, знайшли повне відображення у змісті роботи та послідовно реалізовані у межах кожного розділу. Висновки та пропозиції логічно підсумовують результати дослідження, об'єднані ключовою ідеєю формування сучасної процесуально-технічної моделі доказів електронної форми в Україні. У межах цієї моделі дисертантка запропонувала концептуальні підходи до усунення фундаментальних і прикладних проблем, що виникають під час отримання, фіксації, перевірки та процесуальної оцінки доказів електронної форми.

Варто відзначити, що загалом дослідження демонструє вміння автора обґрунтовувати власну позицію, переконливо відстоювати наукові висновки та критично переосмислювати існуючі підходи інших дослідників. Основні висновки й пропозиції викладено чітко, логічно, без двозначностей; ключові тези сформульовані системно та комплексно. Аргументація автора послідовна, внутрішньо узгоджена та достатньою мірою підтверджена теоретичними й нормативними джерелами.

Дисертантка дотримується принципу єдності конкретно-історичного та концептуального аналізу під час оцінки правових, технічних і криміналістичних чинників, які впливають на формування та застосування доказів електронної форми. У роботі майстерно застосовано методи юридичного аналізу, тлумачення норм, порівняльно-правовий, системно-структурний та техніко-правовий підходи, що забезпечили високий рівень наукової обґрунтованості дослідження.

Висновки дисертації містять головні наукові результати, отримані дисертантом особисто, синтезують накопичену у змісті інформацію відповідно до сформульованих у вступі загальної мети і конкретних завдань.

Загалом, дисертаційне дослідження Каланчі Інги Георгіївни «Докази електронної форми у кримінальному процесі України: теорія та практика» є цілком завершеним, оригінальним, самостійним науковим дослідженням, що висвітлює актуальну тему і має вагоме теоретичне та практичне значення. За рівнем наукової новизни наведені у дисертаційній роботі результати відповідають вимогам, що висуваються до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук. Тема роботи, об'єкт та предмет дослідження, її зміст, а також положення та висновки відповідають паспорту спеціальності 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність, вимогам МОН України, зокрема «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197, і може бути рекомендована для подання до розгляду у спеціалізовану вчену раду.

В обговоренні дисертаційного дослідження взяли участь:

Доктор юридичних наук, професор Василюк В.І. відзначив, що ознайомлення зі змістом дисертаційного дослідження І.Г. Каланчі переконливо свідчить: автором обрано надзвичайно актуальну наукову проблему, зумовлену стрімкою цифровізацією суспільства, зростанням кіберзлочинності, активним використанням інформаційно-комунікаційних технологій у публічній та приватній сферах, а також трансформацією сучасної моделі кримінального провадження. В умовах воєнного стану та підвищених ризиків інформаційної безпеки питання належного правового регулювання доказів електронної форми стає одним із ключових факторів забезпечення ефективності кримінальної юстиції та стабільності правопорядку.

Наукове обґрунтування, запропоноване дисертанткою, вирізняється міждисциплінарним характером, оскільки інтегрує положення кримінального процесу, криміналістики, інформаційного права, цифрової криміналістики та міжнародних стандартів у сфері електронних доказів. Саме таке поєднання дозволяє дослідити проблему комплексно та розробити дієві механізми, здатні забезпечити автентичність, цілісність і допустимість електронних даних у кримінальному провадженні.

У дисертації цілком обґрунтовано підкреслюється, що доказам електронної форми властиві нестабільність, ризик швидкої модифікації, залежність від технічного середовища, складність відтворення контексту та необхідність застосування спеціалізованих процедур їх фіксації. У контексті сучасних технологічних викликів в Україні гостро постає потреба розроблення науково верифікованих підходів до обігу електронних доказів — від ідентифікації та гешування до їх використання в суді.

Професор підкреслив, що у дослідженні детально розкрито питання впливу міжнародних актів на формування національного підходу до роботи з доказами електронної форми. Зокрема, Конвенція про кіберзлочинність, Другий додатковий протокол до неї, а також стандарти ISO/IEC 27037:2017 визначають зміст і межі процесуальних та технічних процедур, необхідних для забезпечення автентичності й цілісності електронних даних. У дисертації обґрунтовано

доцільність адаптації цих положень до вітчизняного законодавства, що робить наукові результати вагомими та практично орієнтованими.

Особливої уваги заслуговують розроблені авторкою практичні алгоритми збирання, фіксації, копіювання та збереження доказів електронної форми, які враховують як національні реалії, так і міжнародні вимоги. Дисертантка чітко продемонструвала, що оптимізація процесуальної діяльності під час роботи з електронними доказами безпосередньо пов'язана із запровадженням стандартизованих процедур, участю спеціаліста, правильним застосуванням гешування, електронного підпису та електронної позначки часу. Це дає підстави стверджувати, що результати дослідження мають прикладний характер і можуть бути використані у практиці органів досудового розслідування, прокуратури та суду.

Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані у дисертації, відзначаються високим ступенем обґрунтованості. Їх достовірність підтверджується ґрунтовним аналізом законодавства, порівнянням із міжнародними стандартами, логічністю аргументації та широким використанням наукових джерел. Результати дослідження дають можливість констатувати, що дисертація І.Г. Каланчі містить низку нових підходів, запропонованих особисто авторкою. Зокрема, вперше розроблено сучасну наукову концепцію доказів електронної форми, визначено критерії їх технічної та процесуальної допустимості, запропоновано авторські моделі роботи з цифровими об'єктами, що здатні істотно вдосконалити систему кримінального судочинства України.

Перелік наукових праць здобувачки й аналіз їх змісту засвідчують, що наукові результати, висновки та рекомендації дисертаційного дослідження досить повно викладено у вітчизняних наукових фахових виданнях, пройшли апробацію на міжнародних науково-практичних конференціях.

Враховуючи вищевикладене, дисертація Каланчі Інги Георгіївни «Докази електронної форми у кримінальному процесі України: теорія та практика» відповідає вимогам, які пред'являються до дисертації, та може бути рекомендована до спеціалізованої вченої ради для попереднього розгляду і захисту на здобуття ступеня доктора юридичних наук.

Доктор юридичних наук, професор Павленко С.О. у своєму виступі підтримав попередніх доповідачів, акцентував увагу на глибокому змісті авторських визначень і висновків. Відзначив, що дисертаційне дослідження є теоретично і практично значущим. Підкреслив, що у процесі доповіді головних положень дисертаційного дослідження, а також під час відповідей на запитання, І.Г. Каланча продемонструвала знання нормативних та доктринальних джерел, на підставі яких була підготовлена дисертаційна робота, вміння їх узагальнювати, аналізувати, формулювати власні висновки.

Мета та завдання дисертаційного дослідження сформульовані чітко та послідовно. Їх постановка та обґрунтованість дозволяють розкрити основний зміст теми. Об'єкт і предмет дисертаційного дослідження визначені у відповідності з встановленими вимогами. Методи дослідження обрані правильно.

Дисертація загалом справила позитивне враження, актуальність повністю підкреслена здобувачем, робота вирізняється якісною науковою новизною та є дійсно затребуваною практикою.

Висновок – подане дисертаційне дослідження має закінчений вигляд. Його зміст має внутрішню логічну побудову.

Каланча Інга Георгіївна висловила виступаючим та усім присутнім на засіданні фахового семінару подяку за позитивну оцінку дисертаційної роботи, за висловлені побажання, зауваження та професійні поради, які сприяли вдосконаленню змісту роботи.

На основі результатів обговорення присутні на засіданні вирішили запропонувати такий:

ВИСНОВОК

щодо дисертації Каланчі Інги Георгіївни «Докази електронної форми у кримінальному процесі України: теорія та практика»

Актуальність теми. Глибокі трансформації, що відбуваються під впливом цифровізації суспільних відносин, зумовлюють докорінне переосмислення доктрини кримінального процесуального доказування. Сьогодні чимало інформації, що може мати доказове значення у кримінальному провадженні, існує в електронній формі – у вигляді цифрових даних, записів комунікацій, інформації з технічних пристроїв, мережевих ресурсів та електронних систем. Зазначене об'єктивно висуває перед правовою наукою і практикою завдання формування нового концептуального підходу до розуміння, класифікації та використання доказів електронної форми під час кримінального провадження.

На відміну від традиційних матеріальних джерел доказової інформації, електронні дані характеризуються нестабільністю, можливістю несанкціонованої модифікації, складністю перевірки їх автентичності та цілісності, ризиком випадкової втрати. Вони водночас є носіями як змістовної, так і технічної інформації, що спричиняє необхідність поєднання правових, криміналістичних та інформаційно-технологічних підходів до їх аналізу. Ось чому проблеми визначення процесуальної природи доказів електронної форми, порядку їх фіксації, зберігання, перевірки та процесуальної оцінки набувають стратегічного значення для забезпечення законності й ефективності кримінального провадження.

У чинному кримінальному процесуальному законодавстві України досі бракує чіткої регламентації процедури обігу доказів електронної форми, а це породжує неоднакове їх розуміння та застосування в практиці органів досудового розслідування, прокуратури й суду.

Теоретичною базою дисертаційного дослідження є праці у сфері доказів та доказування таких вітчизняних науковців як О. В. Баганець, В. В. Вапнярчук, В. П. Гмирко, Ю. М. Грошевий, О. В. Капліна, Є. Г. Коваленко, С. О. Ковальчук, Г. Р. Крет, М. М. Михеєнко, В. Т. Нор, М. А. Погорецький, Д. Б. Сергєєва,

В. А. Смирнов, О. С. Старенький С. М. Стахівський, В. Я. Тацій, О. Г. Шило, М. Є. Шумило, О. Г. Яновська а також роботи інших вчених-процесуалістів.

У сфері вітчизняного кримінального процесу загальнотеоретичні питання доказів електронної форми досліджували Д. О. Алексеева-Процюк, М. В. Багрій, О. М. Брисковська, Г. П. Власова, С. І. Гонгало, М. І. Демура, О. В. Капліна, А. В. Коваленко, С. О. Ковальчук, О. Г. Козицька, Д. І. Клепка, В. В. Мурадов, М. А. Погорецький, Д. Б. Сергеева, О. В. Сіренко, А. В. Скрипник, І. А. Смаль, О. С. Старенький, А. В. Столітній, В. М. Тертишник, Л. Д. Удалова, Т. Г. Фоміна, В. Г. Хахановський, Є. С. Хижняк та інші. Відомі прикладні розробки таких науковців, як А. О. Антошук, Н. М. Ахтирська, І. В. Гловюк, І. В. Гора, А. В. Гутник (Ратнова), В. А. Колесник, І. О. Крицька, О. П. Метелев, Д. І. Овсянюк, Ю. Ю. Орлов, М. І. Пашковський, І. А. Тітко, О. О. Торбас, Д. М. Цехан, С. С. Чернявський та інші.

Особливу актуальність тема набуває у контексті імплементації міжнародних стандартів у сферу доказів електронної форми. Конвенція про кіберзлочинність та Другий додатковий протокол до неї закріплюють основи міжнародного співробітництва у сфері збирання й передання доказів електронної форми. Європейський Союз у 2023 році ухвалив низку нормативно-правових актів, що визначають уніфіковані підходи до надання, збереження та збору доказів електронної форми під час кримінального провадження. Для України, яка прагне інтегруватися у єдиний європейський простір, адаптація цих положень є не лише науково, а й політично важливою.

Сучасні виклики – зокрема, воєнний стан, зростання кіберзлочинності, масове використання інформаційно-комунікаційних технологій у публічній і приватній сферах – вимагають побудови цілісної системи правового регулювання доказів електронної форми у кримінальному процесі України. У цьому контексті наукове осмислення правової природи таких доказів, формулювання їх доктринального обґрунтування, визначення критеріїв автентичності та цілісності, а також розроблення ефективних процесуальних і технічних механізмів роботи з ними набуває першорядного значення для подальшого розвитку кримінальної процесуальної науки та вдосконалення національного законодавства.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до абз. 11, 13, 15 розділу «Протидія злочинності» Стратегії розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2017 р. № 1023-р; § 4 Розділу 4 Національної стратегії у сфері прав людини, затвердженої Указом Президента України від 24 березня 2021 р. № 119/2021; п. 4.1.4 Розділу I Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 рр., затвердженої Указом Президента України від 11 червня 2021 р. № 231/2021; цілей С. 2 та С. 3 розділів 5 та 6 Стратегії кібербезпеки України, схваленої рішенням Ради національної безпеки і оборони України від 14 травня 2021 р. та уведеної в дію Указом Президента України від 26 серпня 2021 р. № 447/2021; п.п. 10, 16, 26 Плану реалізації Стратегії кібербезпеки України, схваленого рішенням Ради

національної безпеки і оборони України від 30 грудня 2021 р. та уведеного в дію Указом Президента України від 1 лютого 2022 р. № 37/2022; п.п. 5.1–5.9 Розділу II Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 рр., схваленого Указом Президента України від 11 травня 2023 р. № 273/2023; розділу «Інформаційні та комунікаційні технології» Переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 31 грудня року, наступного після припинення або скасування воєнного стану в Україні, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30 квітня 2024 р. № 476; п.п. 2.7, 3.1.1, 3.1.2, 3.2, 3.3, 3.3.1–3.3.4, 4.5, 4.6.

Тему дисертації затверджено рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ 24 червня 2025 року (протокол № 16/4-3).

Мета і задачі дослідження. *Метою* дисертації є теоретико-правове узагальнення та розв'язання комплексної наукової і прикладної проблеми формування цілісної концепції доказів електронної форми у кримінальному процесі України.

Для досягнення зазначеної мети поставлено такі *задачі*:

- дослідити вітчизняні доктринальні підходи до розуміння доказів та їх властивостей у кримінальному процесі України в контексті формування науково-теоретичної основи для доказів електронної форми;
- сформулювати теоретико-методологічні засади дослідження доказів електронної форми як складової кримінального процесу України;
- дослідити історичний розвиток теоретичних підходів до доказів електронної форми у кримінальному процесі України;
- визначити місце доказів електронної форми в системі процесуальних джерел доказів у кримінальних провадженнях, охарактеризувати їх процесуальну та технічну природу;
- запропонувати алгоритми пошуку та фіксації доказів електронної форми в кримінальному процесі України;
- розробити методiku підтвердження автентичності та цілісності доказів електронної форми в кримінальному процесі України;
- систематизувати підходи до організації роботи з доказами електронної форми в системі органів кримінальної юстиції України;
- визначити й деталізувати повноваження слідчого як суб'єкта роботи з доказами електронної форми у кримінальному провадженні;
- охарактеризувати особливості процесуальної діяльності прокурора щодо збирання та оцінки доказів електронної форми у кримінальному провадженні;
- охарактеризувати специфіку діяльності захисника при роботі з доказами електронної форми у кримінальному провадженні;
- установити процесуальні повноваження судді та слідчого судді при дослідженні доказів електронної форми у кримінальному провадженні;
- охарактеризувати особливості участі інших учасників кримінального провадження при роботі з доказами електронної форми: експерта, спеціаліста в сфері цифрової криміналістики, спеціаліста в сфері OSINT;

– сформулювати пропозиції щодо використання Протоколу Берклі з ведення розслідувань з використанням відкритих цифрових даних (Berkeley Protocol on Digital Open Source Investigations) як методологічної основи фіксації інформації з відкритих джерел під час кримінального провадження;

– визначити особливості процесуальних механізмів, визначених Конвенцією про кіберзлочинність щодо роботи з доказами електронної форми у кримінальному провадженні;

– розкрити специфіку ДСТУ ISO/IEC 27037:2017 (ISO/IEC 27037:2012, IDT) «Інформаційні технології. Методи захисту. Настанови для ідентифікації, збирання, здобуття та збереження цифрових доказів» як методологічної складової щодо роботи з доказами електронної форми під час кримінального провадження;

– узагальнити зарубіжний досвід роботи з доказами електронної форми та міжнародну практику використання електронних інформаційних систем для міжнародного обміну доказами під час кримінального провадження;

– виокремити засади організації роботи з доказами електронної форми у кримінальному процесі України;

– розкрити процесуальні аспекти роботи з доказами електронної форми у кримінальному процесі України;

– підготувати пропозиції щодо вдосконалення технічних аспектів роботи з доказами електронної форми у кримінальному процесі України;

– сформулювати концептуальне бачення щодо подальшого удосконалення інституту доказів електронної форми у кримінальному процесі України.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, що виникають у процесі кримінального провадження під час пошуку, фіксації, перевірки, оцінки та використання доказів електронної форми, а також механізми їх процесуального обігу в системі кримінальної юстиції України.

Предмет дослідження – докази електронної форми у кримінальному процесі України.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети та вирішення обумовлених нею задач використовувались такі методи:

– *діалектичний* – для з'ясування сутності, змісту та закономірностей розвитку доказів електронної форми у кримінальному процесі в динаміці становлення інформаційного суспільства та цифровізації кримінальної юстиції (розділи 1, 2, 5); його застосування дозволило визначити внутрішні суперечності між технічною природою електронних даних і традиційними процесуальними механізмами доказування;

– *системний аналіз* – сприяв аналізу взаємодії процесуальних, організаційних та технічних складників механізму роботи з доказами електронної форми, що дозволило сформулювати концептуальну модель їх процесуального статусу та обігу (розділи 1–5);

– *структурно-функціональний* – для виявлення взаємозв'язку елементів системи процесуального регулювання доказів електронної форми, їх місця у системі процесуальних джерел доказів, а також для розмежування понять і категорій (розділи 1–3);

– *історико-правовий* – для дослідження етапів формування уявлень про докази електронної форми (підрозділ 1.1 та 1.3), генези становлення та розвитку нормативних підходів до їх використання у кримінальному процесі, починаючи від перших спроб легалізації цифрових даних до сучасного етапу впровадження електронних систем правосуддя (розділи 1, 2);

– *компаративістський* – дав змогу здійснити порівняльний аналіз зарубіжного досвіду регламентації доказів електронної форми, насамперед у контексті імплементації положень Конвенції про кіберзлочинність, Другого додаткового протоколу до неї та законодавства Європейського Союзу в національну правову систему (розділ 4);

– *логіко-юридичний* – для формулювання авторських дефініцій ключових понять і для обґрунтування пропозицій щодо вдосконалення їх процесуального регулювання (розділи 1–3, 5);

– *формально-юридичний* – для аналізу норм чинного КПК України, законів України та підзаконних нормативно-правових актів, практики їх застосування органами досудового розслідування, прокуратури та суду (розділи 2–5);

– *моделювання* – дозволив розробити пропозиції щодо вдосконалення роботи з доказами електронної форми у кримінальному процесі України (розділ 5);

– *статистичний* – під час аналізу результатів емпіричного дослідження, що включало узагальнення практики органів досудового розслідування, судів, прокуратури та адвокатури щодо роботи з доказами електронної форми (розділи 2–3);

– *соціологічний* – для отримання емпіричних даних про стан застосування доказів електронної форми у кримінальному провадженні, рівень цифрової компетентності слідчих, прокурорів, суддів і адвокатів, а також для виявлення проблем правозастосування (розділи 2-4).

Дослідження ґрунтується на інтеграції кримінальної процесуальної теорії доказів з положеннями цифрової криміналістики, правової інформатики та кібербезпеки. Це забезпечило комплексне розкриття правової природи доказів електронної форми з формуванням нових теоретико-методологічних положень щодо їх ідентифікації, збирання, зберігання, перевірки та оцінки в умовах цифровізації правосуддя.

Емпіричну базу дослідження становлять: зведені дані вивчення 350 кримінальних проваджень упродовж 2018–2025 рр.; 450 ухвал, постанов та вироків судів України усіх регіонів; 30 рішень Європейського суду з прав людини; результати опитування 1301 респондента, серед яких: 128 суддів, 574 прокурори, 100 адвокатів, 146 слідчих та детективів, 174 співробітники оперативних підрозділів, 59 судових експертів та ІТ-фахівців, що виконують функції спеціалістів під час кримінального провадження, 120 науковців; статистичні та аналітичні звіти й узагальнення Верховного Суду, Національної поліції України, Офісу Генерального прокурора, Ради Європи.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є першим в Україні комплексним дисертаційним дослідженням, в якому реалізовано доктринальний підхід до формування цілісної концепції доказів

електронної форми у кримінальному процесі України з визначенням шляхів розв'язання низки фундаментальних і праксеологічних проблем удосконалення правових, організаційних, процедурних і технічних засад їх формування, перевірки, оцінювання та використання. Найсуттєвішими з них є такі положення:

вперше:

– запропоновано цілісне бачення електронної складової кримінального процесу України, що містить п'ять елементів: електронне кримінальне провадження; оцифрування матеріалів кримінальних проваджень та їх резервне зберігання; докази електронної форми; електронні інструменти доказування; електронні інструменти реалізації повноважень суб'єктів правозастосування. Обґрунтовано інституційну самостійність доказів електронної форми у кримінальному процесі України, що обумовлює формування їх належної теоретичної та нормативної основи. У цьому напрямі розмежовано понятійний апарат в межах ключових для практики правозастосування категорій: «джерело доказів», «документ», «електронний документ», «носії інформації», «комп'ютерні дані» тощо. Дано визначення понять «електронні докази», «докази електронної форми» та «цифрові докази» і обґрунтовано підхід до використання термінів, за якого «цифровий доказ» відповідає змісту доказу, «електронний доказ» – технічному способу його реалізації, а «доказ електронної форми» – процесуальній формі подання;

– сформульовано комплекс алгоритмів пошуку та фіксації доказів електронної форми, що об'єднаний за трьома функціонально-структурними категоріями і виступає як три самостійні стратегії фіксації доказів електронної форми у кримінальному процесі України: 1) фізичне вилучення електронних носіїв інформації або комп'ютерних систем; 2) огляд та копіювання комп'ютерних даних; 3) огляд та фіксація інформації з відкритих джерел. Запропонований підхід (у межах перших двох стратегій) визначає пріоритет огляду та копіювання комп'ютерних даних, здійснених з дотриманням вимог ч. 4 ст. 99 КПК України (за участю спеціаліста) та норм ДСТУ ISO/IEC 27037:2017, процесуально та технологічно допустимою альтернативою фізичному вилученню технічних пристроїв, здатною забезпечити завдання доказування. Запропоновано алгоритм здобуття високоінформативних доказів електронної форми, що поєднує національні та міжнародні процедури й передбачає: 1) фіксацію відомостей з відкритих джерел у порядку ч. 4 ст. 99, ст. 237 або ст. 240 КПК України (фіксація публічно доступних даних); 2) скерування запиту про термінове збереження комп'ютерних даних в порядку ст.ст. 16, 29 або 17, 30 Конвенції про кіберзлочинність (зберігання даних та отримання оперативної інформації щодо публічно недоступного сегменту відомостей); 3) скерування запиту про міжнародну правову допомогу в порядку ст. 551 КПК України для отримання даних, збережених відповідно до механізмів Конвенції про кіберзлочинність (отримання повних відомостей від держателя даних, що є процесуально допустимими доказами);

– обґрунтовано методику підтвердження автентичності та цілісності доказів електронної форми в кримінальному процесі України, засновану на

техніко-криміналістичних (ДСТУ ISO/IEC 27037:2017) інструментах ідентифікації комп'ютерних даних і процесуальних (абз. 3 п. 3 ч. 3 ст. 104 КПК України) вимогах послідовної фіксації й перевірки таких ідентифікаторів, контролю доступу та забезпечення безпеки доказів. У межах відповідної методики запропоновано багаторівневу систему, диференційовану за ступенем зростання рівня надійності методів, що включає: 1) упакування та маркування електронних носіїв інформації; 2) фіксацію загальних та унікальних апаратних ідентифікаторів; 3) опис структури і змісту комп'ютерних даних та їх метаданих; 4) гешування комп'ютерних даних і послідовної фіксації контрольних сум комп'ютерних даних у процесуальних документах; 5) фіксацію стану доказу електронної форми у визначений часовий період за допомогою КЕП з електронною позначкою часу; 6) фіксацію ланцюга збереження доказів (chain of custody) в порядку ДСТУ ISO/IEC 27037:2017. Обґрунтовано необхідність розроблення та впровадження стандартних операційних процедур (СОП) щодо роботи з доказами електронної форми, заснованих на ДСТУ ISO/IEC 27037:2017, ДСТУ ISO/IEC 27001:2023, ДСТУ ISO/IEC 27002:2023, закріплення практики фіксації ланцюга збереження доказів (chain of custody);

– сформульовано наукове бачення місця та ролі ДСТУ ISO/IEC 27037:2017 (ISO/IEC 27037:2012, IDT) «Інформаційні технології. Методи захисту. Настанови для ідентифікації, збирання, здобуття та збереження цифрових доказів» як методологічної основи технічного аспекту роботи з доказами електронної форми під час кримінального провадження на етапах їх ідентифікації, збирання, здобуття та збереження. Обґрунтовано необхідність його системного вивчення суб'єктами кримінального провадження, що здійснюють збирання та здобуття доказів електронної форми (впровадження процесуальної ролі Digital Evidence First Responder з релевантними вимогами до кваліфікації), впровадження в практику правозастосування та нормативну інституціоналізацію у відомчих нормативно-правових актах та стандартних операційних процедурах (СОП);

– сформульовано процесуальні аспекти вдосконалення роботи з доказами електронної форми у кримінальному процесі України: вдосконалення правового регулювання та імплементації положень Конвенції про кіберзлочинність; ДСТУ ISO/IEC 27037:2017 та Протоколу Берклі, що передбачає внесення системних змін до КПК України; зміни до законів України щодо зберігання інформації операторами телекомунікації, вимог до спеціалізації представників органів досудового розслідування, прокурорів та суддів, їх спеціалізації; прийняття міжвідомчого підзаконного нормативно-правового акту щодо взаємодії органів досудового розслідування та органів прокуратури з національним контактним пунктом 24/7; прийняття суб'єктами кримінального провадження відомчих актів щодо організації роботи з доказами досліджуваної категорії – стандартних операційних процедур (СОП);

– розроблено концептуальні підходи до вдосконалення інституту доказів електронної форми у кримінальному процесі України, що включають: 1. Загальні положення. 2. Нормативний напрям: оновлення термінології КПК України; автентичність і цілісність; розмежування збирання та здобуття; OSINT;

термінове збереження й аналіз даних про рух інформації; захист приватності та обмеження втручання. 3. Організаційний напрям: ефективна взаємодія між суб'єктами кримінального провадження; системні рішення щодо посилення кадрового потенціалу; створення сталого каналу міжвідомчої співпраці з провайдерами телекомунікації. 4. Інфраструктурний напрям: створення інтегрованої системи управління доказами; побудова цифрової інфраструктури для обміну даними між органами досудового розслідування, прокуратури та провайдерами телекомунікації, налагодження цифрової форми виконання ухвал про тимчасовий доступ до речей і документів. 5. Техніко-криміналістичний напрям: належне матеріально-технічне забезпечення органів досудового розслідування, прокуратури та суду; стандартизація форматів зберігання доказів електронної форми, методів ідентифікації, запровадження практики резервного копіювання, використання надійних електронних носіїв інформації, здатних забезпечити довготривале зберігання даних; криптографічне шифрування даних. 6. Освітній напрям: впровадження у вищих навчальних закладах юридичного та правоохоронного профілів компетентностей щодо роботи з доказами електронної форми; підвищення кваліфікації суб'єктів кримінального провадження; формування вимог щодо обов'язкових міждисциплінарних цифрових компетентностей. 7. Науково-аналітичний напрям: розширення та інституційна підтримка наукових досліджень за відповідною тематикою щодо вирішення актуальних практичних завдань та вдосконалення практики правозастосування; здійснення прикладних наукових досліджень; забезпечення систематичного моніторингу практики. 8. Очікувані результати та строки реалізації;

удосконалено:

– положення щодо місця доказів електронної форми в системі процесуальних джерел доказів у кримінальному процесі України, що полягає у можливості їх потенційної належності до всіх процесуальних джерел доказів, визначених ст. 84 КПК України. Обґрунтовано, що факт належності доказу досліджуваної категорії до певного процесуального джерела визначає процесуальний порядок поведінки з ними під час кримінального провадження та, як наслідок, критерії оцінки його допустимості. Електронна форма фіксації показань, у контексті ст. 225, ч. 11 ст. 615 КПК України, висуває додаткові вимоги до автентифікації допитуваної особи, збереження результатів технічної фіксації, підтвердження автентичності та цілісності. Обґрунтовано, що документами докази досліджуваної категорії визначаються через призму п. 1 та п. 3 ч. 2 ст. 99 КПК України, а також через призму електронних документів (у розумінні профільного закону), тоді як речові докази репрезентовані фізичними об'єктами, наділення яких відповідним статусом обумовлене потребою встановлення належного правового режиму при їх вилученні та подальшим арештом. Висновок експерта електронної форми потребує обов'язкового підписання кваліфікованим електронним підписом, забезпечення належного процесуального способу отримання, підтвердження автентичності та відтворюваності змісту. Доказ електронної форми варто розглядати як чотирирівневу структуру, що містить контент, метадані, системну оболонку та

електронний носій інформації, який має матеріальне вираження. Запропоновано класифікацію електронних носіїв інформації та обґрунтовано вплив відповідних характеристик на прийняття процесуальних рішень щодо пріоритизації фіксації нестабільних даних, вилучення технічних пристроїв, арешту майна тощо. Доведено, що гешування забезпечує відтворювану ідентифікацію цифрового об'єкта та виявлення будь-яких змін, слугуючи технічною основою для підтвердження цілісності та незмінності доказів електронної форми. Технічні характеристики доказів електронної форми, що здатні підтвердити автентичність та цілісність зафіксованих цифрових даних, в сукупності з застосовуваними належними кримінальними процесуальними процедурами, становлять дуалістичну основу процесуальної допустимості доказів електронної форми у кримінальному провадженні;

– процесуальні та організаційні повноваження слідчого як суб'єкта роботи з доказами електронної форми у кримінальному провадженні, що вимагають поєднання правових навичок із базовою цифровою грамотністю. Відповідні повноваження слідчого деталізовано в частині прийняття рішення щодо способу фіксації доказів електронної форми (здобуття – копіювання інформації чи збирання – вилучення носія інформації), вибору ідентифікаційних параметрів комп'ютерних даних та їх відображення у протоколах слідчих (розшукових) дій, залучення спеціаліста;

– процесуальні засади діяльності прокурора щодо роботи з доказами електронної форми у кримінальному провадженні як ключового суб'єкта, що поєднує координацію дій оперативних підрозділів, дізнавача, слідчого, залучення спеціаліста, контроль за дотриманням критеріїв належності, допустимості й достовірності. Відповідні повноваження прокурора деталізовано в частині перевірки автентичності електронних документів і електронних підписів, організації відкриття матеріалів досудового розслідування стороні захисту відповідно до ст. 290 КПК України, використання механізмів міжнародної взаємодії, інтеграції доказів електронної форми у структуру обвинувачення, забезпечення підтвердження цілісності даних, джерела походження та зв'язку з юридично значущими обставинами. Запропоновано методологію оцінки процесуальних та технічних аспектів доказів електронної форми, на основі якої розроблено відповідні методичні документи;

– бачення процесуальної діяльності сторони захисту при роботі з доказами електронної форми у кримінальному провадженні як самостійного суб'єкта доказової діяльності щодо їх фіксації та представлення. Забезпечення ефективної реалізації останньої розглядається через поєднанням процесуальної активності з технічною спроможністю підтвердити автентичність і цілісність комп'ютерних даних, дотримуючись стандарту доказування. Відповідні повноваження захисника деталізовано в контексті реалізації під час обшуку й доступу до матеріалів досудового розслідування (ст. 290 КПК України), щодо яких пріоритизовано мінімізацію втручання у приватне життя, охорону адвокатської таємниці, отримання доступу до криміналістичних (побітових) копій електронних носіїв інформації та їх ідентифікаторів, а також ефективне реагування на процесуальні порушення;

– наукове обґрунтування процесуальних повноважень та компетентностей судді та слідчого судді при дослідженні доказів електронної форми у кримінальному провадженні, що вимагає з'ясування відповідними суб'єктами низки техніко-правових критеріїв, серед яких: наявність у процесуальних документах геш-ідентифікаторів комп'ютерних даних і їх збіг з ідентифікаторами досліджуваних доказів, перевірюваність метаданих, електронних підписів і електронних позначок часу, відповідність процедур ідентифікації, збирання, здобуття та зберігання стандартам ДСТУ ISO/IEC 27037:2017; перевірка автентичності матеріалів з відкритих джерел та процесуального порядку здобуття доказів електронної форми, одержаних в порядку міжнародної правової допомоги. Обґрунтовано необхідність надання переваги криміналістичним (побітовим) копіям як об'єктам аналізу, тоді як дослідження оригінального технічного пристрою допустиме лише за умов, що не створюють ризику цілісності доказу;

– наукові засади використання рекомендацій Протоколу Берклі з ведення розслідувань з використанням відкритих цифрових даних (Berkeley Protocol on Digital Open Source Investigations) як методологічної основи фіксації інформації з відкритих джерел під час кримінального провадження. Встановлено співвідношення положень п. 155 Протоколу Берклі з вимогами КПК України і запропоновано підхід до відображення відповідних відомостей в протоколі огляду кіберпростору;

– теоретико-прикладні засади реалізації процесуальних механізмів, визначених Конвенцією про кіберзлочинність щодо роботи з доказами електронної форми у кримінальному провадженні: 1) встановлення норм, що знайшли відображення в КПК України: поширення обшуку за межі комп'ютерної системи, яка є об'єктом первинного втручання (ч. 2 ст. 19 Конвенції) – абз. 2 ч. 6 ст. 236 КПК України; 2) норм, що не імplementовані, але які можуть бути реалізовані за допомогою існуючих процедур: термінове збереження комп'ютерних даних, які зберігаються (ст.ст. 16, 29), та порядок представлення (ст. 18) – частково через тимчасовий доступ до речей і документів (Глава 15 КПК України), перехоплення змісту даних, що передаються (ст. 21 Конвенції) – ст.ст. 263, 264 КПК України; 3) прогалин, що потребує внесення змін до КПК України: термінове збереження і часткове розкриття даних про рух інформації (ст.ст. 17, 30), збирання даних про рух інформації у режимі реального часу (ст. 20); добровільне надання інформації (ст. 26);

дістало подальший розвиток:

– дослідження вітчизняних доктринальних підходів до розуміння доказів та їх властивостей у кримінальному процесі України, реалізоване в контексті формування науково-теоретичної основи доказів електронної форми, де електронна форма визначається характеристикою існування й подання фактичних даних у межах існуючих чотирьох видів (процесуальних джерел) доказів. Технологічний елемент і технічні характеристики доказів електронної форми визначено релевантними характеристиками, що впливають на такі властивості доказів як допустимість та достовірність;

– дослідження історичного розвитку теоретичних підходів щодо доказів електронної форми у кримінальному процесі України, яке засвідчило, що: становлення відповідного інституту характеризується конкуренцією доктринальних підходів (від ототожнення з документами чи речовими доказами до пропозицій їх виокремлення як самостійного процесуального джерела доказів) та значною термінологічною варіативністю; зумовлене технологічним розвитком, що збільшив обсяг електронних даних у кримінальних провадженнях, та внутрішньою потребою кримінальної процесуальної науки висвітлити власне бачення нової цифрової реальності. Обґрунтовано доцільність стриманого підходу щодо нормативного регулювання доказів електронної форми (без визнання самостійним процесуальним джерелом) та потреби застосування комплексного та технологічно орієнтованого підходу, що не дестабілізує систему кримінальної юстиції;

– узгоджені підходи до організації роботи з доказами електронної форми в системі органів кримінальної юстиції України через призму організаційної готовності суб'єктів кримінального провадження як три взаємопов'язані компоненти: 1) матеріально-технічний – забезпечення цифровими криміналістичними інструментами та інфраструктурою, сумісною з ДСТУ ISO/IEC 27037:2017; 2) кадровий – функціонування в структурі органів досудового розслідування криміналістичних ІТ-лабораторій, міждисциплінарною компетентністю суб'єктів кримінального провадження, їх профільною спеціалізацією та системним підвищенням кваліфікації; 3) нормативний – використанням єдиних стандартів роботи з доказами досліджуваної категорії, забезпечення їх надійного зберігання та контролю доступу;

– обґрунтування підстав та алгоритмів залучення під час кримінального провадження спеціаліста в сфері цифрової криміналістики в ролі Digital Evidence First Responder з метою ідентифікації, збирання, здобуття, збереження відповідно до ДСТУ ISO/IEC 27037:2017 із процесуальною цифрових слідів без проведення експертного дослідження. Водночас процесуальну роль експерта пропонується зосереджувати на комплексних дослідженнях, що оптимізує навантаження експертних установ і скоротить строки проведення експертних досліджень;

– підходи до впровадження зарубіжного досвіду роботи з доказами електронної форми, результатами аналізу якого встановлено такі загальні тенденції: інституціоналізація правового режиму доказів електронної форми у межах кримінального процесуального законодавства; утвердження технологічно нейтрального підходу до їх оцінки та допустимості (відсутність вимог визначених технічних засобів чи форматів); посилення вимог до автентичності, цілісності й простежуваності; запровадження спеціальних процесуальних механізмів для їх збирання, збереження та перевірки; уніфікація національних підходів із міжнародними стандартами. У зв'язку з цим у сфері міжнародного обміну доказами електронної форми пропонується: 1) створення комплексної та надійної системи їх захисту; 2) зокрема, розроблення й уніфікація стандартних протоколів та процедур для гармонізації правових аспектів обміну доказами

електронної форми між різними юрисдикціями; впровадження сучасних систем управління доказами, що забезпечують автоматизовану фіксацію, відстеження та аналіз усіх взаємодій з ними;

– пропозиції щодо вдосконалення організаційних засад роботи з доказами електронної форми у кримінальному процесі України, що передбачає, зокрема уніфікацію підходів до підготовки юридичних та правоохоронних кадрів на рівні вищих навчальних закладів юридичного та правоохоронного профілів; створення криміналістичних ІТ-лабораторій у структурі правоохоронних органів; результативне професійне навчання суб'єктів кримінального провадження (підвищення кваліфікації), зокрема запровадження міжвідомчих програм підвищення кваліфікації; посилення взаємодії між суб'єктами кримінального провадження – узгодженість у процесуальних діях, обмін знаннями та ресурсами, залучення спеціалістів і створення сталих каналів комунікації між слідчими, прокурорами, спеціалістами, експертами та судом, модернізацію процедури здійснення тимчасового доступу до речей і документів;

– підходи до вдосконалення технічних аспектів роботи з доказами електронної форми у кримінальному процесі України, що передбачає створення комплексної системи забезпечення цілісності, конфіденційності та збережуваності доказів електронної форми: запровадження гешування як механізму підтвердження цілісності доказів електронної форми; врегулювання практики використання електронних процесуальних документів; впровадження практики резервного копіювання доказів досліджуваної категорії, використання надійних електронних носіїв інформації під час фіксації, здатних забезпечити довготривале зберігання даних; криптографічне шифрування цифрових даних, що є доказами; створення відомчих віртуальних сховищ (цифрових архівів) для зберігання резервних копій доказів електронної форми.

Практичне значення одержаних результатів. Обґрунтовані в дисертації положення впроваджені й можуть бути використані у:

науково-дослідній роботі – для подальших наукових досліджень проблем доказів електронної форми у кримінальному процесі України (акт Національної академії внутрішніх справ від 10.07.2025);

законотворчій діяльності – шляхом внесення проєктів змін та доповнень до Кримінального процесуального кодексу України та інших законодавчих актів на основі розроблених автором законопроєктів;

діяльності органів кримінальної юстиції – для розроблення та удосконалення відомчих (міжвідомчих) нормативно-правових актів, підготовки методичних рекомендацій з питань доказів електронної форми у кримінальному процесі;

освітньому процесі – для підготовки наукових, навчальних та науково-практичних тестових завдань і дидактичних матеріалів з курсів кримінального процесуального права та в системі підвищення кваліфікації прокурорів (акт Національної академії внутрішніх справ від 10.07.2025, лист проєкту «HELP (Human Rights Education for Legal Professionals) for Ukraine including during wartime» Ради Європи від 16.10.2024).

Особистий внесок здобувача. Дисертація виконана автором самостійно. Усі сформульовані положення та висновки є результатом особистих досліджень автора. Власні теоретичні розробки здобувача після захисту кандидатської дисертації (2018 р.) та в опублікованих у співавторстві основних наукових працях становлять понад 85 %. Наукові доробки співавторів за темою дисертації не використовувались.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та висновки дослідження оприлюднені автором у виступах на всеукраїнських і міжнародних науково-практичних конференціях, круглих столах, зокрема: «Актуальні питання судової експертології, криміналістики та кримінального процесу» (м. Київ, 5 листопада 2019 р.); «Інноваційні рішення в сучасній науці, освіті та практиці» (м. Київ, 17-18 листопада 2020 р.); «Кримінальна юстиція в Україні: реалії та перспективи» (м. Львів, 11 червня 2021 р.); «Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні» (м. Чернівці, 29 жовтня 2021 р.); «Наукові читання пам'яті Ганса Гросса» (м. Чернівці, 9 грудня 2021 р.); «Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні» (м. Чернівці, 21 жовтня 2022 р.); «III Наукові читання пам'яті Ганса Гросса» (м. Чернівці, 8 грудня 2023 р.); «Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні» (м. Чернівці, 27 жовтня 2023 р.); «Права людини в умовах воєнного стану в Україні: до тижня права і 75-річчя Загальної декларації прав людини» (м. Київ, 7 грудня 2023 р.); «Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні» (м. Чернівці, 31 жовтня 2024 р.); «Права людини в умовах воєнного стану в Україні: до тижня права і Загальної декларації прав людини» (м. Київ, 10 грудня 2024 р.); «Інновації, виклики та нові горизонти правового регулювання у світлі сучасних соціально-економічних та політичних трансформацій» (м. Чернівці, 20 грудня 2024 р.); «Актуальні проблеми національного законодавства» (м. Кропивницький, 17 квітня 2025 р.); «Пріоритетні шляхи розвитку науки і освіти» (м. Львів, 9–10 травня 2025 р.); «Актуальні питання реформування правової системи» (м. Луцьк, 13–15 червня 2025 р.).

Публікації. Основні положення дисертації опубліковано в 44 наукових працях, серед яких монографія, 19 статей – у виданнях включених МОН України до переліку наукових фахових з юридичних наук, 3 статті – у періодичних виданнях іноземних країн, 3 статті – у виданнях, що індексуються у наукометричних базах даних Scopus і Web of Science, 15 у збірниках тез доповідей, оприлюднених на науково-практичних конференціях та круглих столах, зокрема:

1. Каланча І. Г. Докази, що мають електронну форму, в кримінальному процесі України: концептуальний аспект : монографія. Київ : Вид-во «SBA Print», 2025. 528 с.

2. Patreliuk D., Svoboda I., Kalancha I., Filashkin V., Kachmar B. Effective Use of Electronic Systems for International Exchange of Evidence in Criminal Investigations. *Pakistan Journal of Life and Social Sciences*, 2024, 22(2), pp. 4811–4820. URL:

<https://www.scopus.com/pages/publications/85204286465?origin=resultlist>.

3. Kozii V.; Kalancha I.; Vlasova H.; Orlean A. Peculiarities of recording electronic evidence in criminal proceedings regarding crimes committed in Ukraine using cryptocurrencies. *IDP. Internet, Law an Politics Journal*, 2025, no. 42. pp. 1-13. URL: <https://www.scopus.com/pages/publications/85217974797?origin=resultslist>.
4. Kalancha I., Bozhyk V., Muzychenko O., Vatsiyk V. Digital evidence in comparative criminal procedure: international experience and the practice of judicial review. *TPM – Testing, Psychometrics, Methodology in Applied Psychology*. Vol. 32, No. S2, 2025. pp. 34-46. URL: <https://www.scopus.com/pages/publications/105013864919?origin=resultslist>.
5. Каланча І. Г. Електронний сегмент в кримінальному процесуальному законі Азербайджану. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. №59. 2019. С. 117-121. URL: <https://doi.org/10.32782/2307-3322.59-2.26>.
6. Каланча І. Г. Електронний сегмент кримінального процесу Естонії. *Порівняльно-аналітичне право*, №3, 2019. С. 212-216. URL: https://pap-journal.in.ua/wp-content/uploads/2021/07/3_2019.pdf.
7. Столітній А. В., Каланча І. Г. Формування інституту електронних доказів у кримінальному процесі України. *Проблеми законності*. № 146, 2019. С. 179-191. URL: <https://doi.org/10.21564/2414-990x.146.171218>.
8. Каланча І. Г. Електронний сегмент в кримінальному процесі Грузії. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. №4. 2019. С. 161-166. URL: <https://doi.org/10.31733/2078-3566-2019-4-161-166>.
9. Каланча І. Г. Роль правових актів Європейського суду з прав людини в кримінальному процесі України. *Проблеми законності* : зб. наук. праць. № 150, 2020. С. 233-243. URL: <https://doi.org/10.21564/2414-990x.150.209071>.
10. Каланча І. Г. Тенденції та динаміка застосування практики Європейського суду з прав людини під час кримінального провадження: статистичне та соціологічне дослідження. *Теорія і практика правознавства*, Вип. 2(18), 2020. С. 14 (1-17). URL: <https://doi.org/10.21564/2225-6555.2020.18.213676>.
11. Каланча І. Г. Поняття практики Європейського суду з прав людини як джерела кримінального процесуального права України. *Вісник кримінального судочинства*, № 2, 2020, С. 8-21. URL: <https://doi.org/10.17721/2413-5372.2020.3-4/8-21>.
12. Каланча І. Г. Електронний сегмент в кримінальному процесуальному законі Туркменістану. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. № 1. 2020. С. 91-95. URL: <https://doi.org/10.15421/392021>.
13. Каланча І. Г. Електронний сегмент в кримінальному процесуальному законі Вірменії. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. №1. 2020. С. 205-210. URL: <https://doi.org/10.31733/2078-3566-2020-1-205-210>.

14. Каланча І. Г. Електронний сегмент в кримінальному процесуальному законі Латвії. *Криміналістика і судова експертиза : міжвідомчий науково-методичний збірник*. Вип. 65, 2020. С. 90-100. URL: <https://doi.org/10.33994/kndise.2020.65.09>.
15. Каланча І.Г., Гаркуша А. М. Копія електронної інформації як доказ у кримінальному провадженні: процесуальний та технічний аспекти. *Юридичний науковий електронний журнал*, №8, 2021. С. 336-339. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-8/77>.
16. Каланча І. Г., Орлеан А. М. Адаптація системи кримінальної юстиції до цифровізації світу : роль навчального компоненту. *Наукові перспективи*, №11 (53), 2024. С. 937-944. URL: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-11\(53\)-937-944](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-11(53)-937-944).
17. Каланча І. Г., Юрчишин Ю. В. Забезпечення безпеки прокурора під час роботи з електронним сегментом кримінального провадження в Україні. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Юридичні науки*. Том 35 (74) № 6, 2024. С. 108-115. URL: <https://doi.org/10.32782/TNU-2707-0581/2024.6/19>.
18. Каланча І. Г. Алгоритм електронного кримінального провадження. *Law. State. Technology*, 2024. Вип. 4, С. 69–74. URL: <https://doi.org/10.32782/LST/2024-4-13>.
19. Каланча І. Г. Практика роботи з доказами, що мають електронну форму в кримінальному процесі України : соціологічне дослідження. *Успіхи і досягнення у науці*. №1(11). 2025. С. 76-93. URL: [https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-1\(11\)-76-93](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-1(11)-76-93).
20. Каланча І. Г., Стемковський Д. Б. Використання доказів, що мають електронну форму в кримінальному процесі України: судова практика. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. №2. С. 1001-1008. URL: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.02.148>.
21. Каланча І. Г. Електронний висновок експерта як доказ у кримінальному процесі України: практика, перспективи та ризики. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ (серія юридична)*. 2025. №2. С. 84-92. URL: <https://doi.org/10.32782/2311-8040/2025-2-12>.
22. Каланча І. Г. Процесуальна природа доказів, що мають електронну форму в кримінальному процесі України: документ та речовий доказ. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія: "Юридичні науки"*. № 7. 2025. С. 85-92. URL: <https://doi.org/10.25313/2520-2308-2025-7-11208>.
23. Каланча І. Г. Організаційні аспекти роботи з доказами, що мають електронну форму в кримінальному процесі України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. Вип. 90, Ч. 4. 2025. С. 258-266. URL: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.90.4.36>.
24. Каланча І. Г. Електронний сегмент в кримінальному процесуальному законодавстві Молдови. *Jurnalul Juridic National: teorie si practica*. №1 (41). 2020. С. 132-137. URL: <http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2020/1/30.pdf>.

25. Каланча І. Г. Інтероперабельність як обов'язкова властивість електронних інформаційних систем органів кримінальної юстиції. *Ročenka Ukrajinsko-Slovenská. Zborník vedeckých prác.* (Рочник Українсько-Словацький. Збірник наукових праць) 2020. С. 64-70. URL: <https://www.eeda.sk/dok/publikacie/ostatne/2020-rocenka-ukrajinsko-slovenska.pdf>.
26. Каланча І. Г. Докази, що мають електронну форму в кримінальному процесі України: ідентифікація та цілісність у світлі концепції chain of custody. *Věda a perspektivy.* № 8(51) (2025). С. 206-230. URL: https://www.researchgate.net/publication/394998880_Kalanca_IG_Dokazi_so_maut_elektronnu_formu_v_kriminalnomu_procesi_Ukraini_identifikacia_ta_cilisnist_u_s_vitli_koncepcii_chain_of_custody_Veda_a_perspektivy_No_851_2025_C_206-230.
27. Каланча І. Г. Єдине електронне інформаційне поле органів кримінальної юстиції. *Актуальні питання судової експертології, криміналістики та кримінального процесу* : мат. міжн. наук.-практ. конф. (м. Київ, 5.11.2019 р.). К., 2019. С. 209-213.
28. Каланча І. Г. Шляхи формування сучасних практичних компетентностей у випускників правничих шкіл України. *Інноваційні рішення в сучасній науці, освіті та практиці*: Матеріали І Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (наукове видання), 17-18 листопада 2020 р.: у 2 ч. Київ: НТУ, 2020. Ч.2. С. 209-212.
29. Гаркуша А. М., Каланча І. Г. Алгоритм прийняття рішень щодо вилучення електронних носіїв інформації під час обшуку. *Кримінальна юстиція в Україні: реалії та перспективи*: матеріали круглого столу (м. Львів, 11 червня 2021 р.). Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ., 2021. С. 159-165.
30. Каланча І. Г. Підходи до класифікації електронних носіїв інформації та інформаційних систем для завдань кримінального провадження. *Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні*: Матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. (29 жовтня 2021р., Чернівці)/ редкол.: О.В. Щербанюк та ін. Чернівці: 2021. С. 211-213.
31. Гаркуша А. М., Каланча І. Г. Виявлення та фіксація доказів, що мають електронну форму під час кримінального провадження: організаційні аспекти. *Наукові читання пам'яті Ганса Гросса*: збірник тез міжнародної науково-практичної конференції (м. Чернівці, 09 грудня 2021 р.). Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. Чернівці : Технодрук, С. 72-75.
32. Каланча І. Г. Окремі аспекти діяльності прокурора щодо гарантування цілісності доказів, що мають електронну форму під час досудового розслідування кримінального провадження. *Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні*: Матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф. (21 жовтня 2022р., Чернівці)/ редкол.: О.В. Щербанюк та ін. Чернівці: 2022. С. 327-332.
33. Каланча І. Г. Способи ідентифікації комп'ютерних даних як доказу в кримінальному провадженні. *III Наукові читання пам'яті Ганса Гросса* : збірник тез міжнародної науково-практичної конференції (м. Чернівці, 08

грудня 2023 р.). Чернівці: Чернівец. нац. У-нт. ім. Ю.Федьковича, 2023. С. 71-75.

34. Каланча І. Г. Стратегії фіксації доказів, що мають електронну форму для застосування в кримінальному провадженні. *Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні*: Матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф. (27 жовтня 2023р., Чернівці)/ редкол.: О.В. Щербанюк та ін. Чернівці: 2023. С. 253-258.

35. Каланча І. Г. Кіберпростір як територія проведення досудового розслідування. *Права людини в умовах воєнного стану в Україні: до тижня права і 75-річчя Загальної декларації прав людини*: зб. наук. праць за матер. Круглого столу, Київ, 7 грудня 2023 р. / редкол.: А.Ю. Нашинець-Наумова, Г.П. Власова, С.В. Бобровник, Т.О. Дідич, Н.А. Сергієнко, А.П. Чернега. К. : Київ. стол. ун-т ім. Б. Грінченка, 2024. С. 115-119.

36. Каланча І. Г. Цифрова складова кримінального процесу України в науці та практиці: структурно-функціональний аналіз. *Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні*: Матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф. (31 жовтня 2024р., Чернівці)/ редкол.: О.В. Щербанюк та ін. Чернівці: 2024. С. 229-233.

37. Каланча І. Г. Матеріальна форма існування як властивість доказу в кримінальному процесі України: практика правозастосування. *Права людини в умовах воєнного стану в Україні: до тижня права і Загальної декларації прав людини* : зб. наук. праць за матер. круглого столу, Київ, 10 грудня 2024 р. / редкол.: А.Ю. Нашинець-Наумова, Г.П. Цимбал, С.В. Бобровник, Т.О. Дідич, О.І. Чаплюк, А.П. Чернега. Київ : Київ. столич. ун-т ім. Б. Грінченка, 2025. С. 63-67.

38. Каланча І. Г. Результати OSINT як джерело доказів у кримінальному процесі України. *Інновації, виклики та нові горизонти правового регулювання у світлі сучасних соціально-економічних та політичних трансформацій*: Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Чернівці, 20 грудня 2024 р.) / відп. ред. К.А. Возняковська. ТОМ 1, Чернівці, 2024. С. 43-49.

39. Каланча І. Г. Використання висновку експерта, що має електронну форму як доказу в кримінальному процесі України. *Актуальні проблеми національного законодавства*: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, м. Кропивницький, 17 квітня 2025 року. Частина 1. Кропивницький, 2025. С. 154-156.

40. Каланча І. Термінологічне розмежування понять «електронний доказ», «цифровий доказ» і «доказ, що має електронну форму» в кримінальному процесі України. *Пріоритетні шляхи розвитку науки і освіти*: матеріали XV Міжнародної науково-практичної конференції м. Львів, 9-10 травня 2025 року. Львів : Львівський науковий форум, 2025. С. 195-197.

41. Власова Г. П., Каланча І. Г. Захисник як суб'єкт роботи з електронними доказами в кримінальному провадженні. *Актуальні питання реформування правової системи* : зб. матеріалів XXII Міжнар. наук.-практ. конф., Луцьк, 13-15 червня 2025 р. / Уклад. Джурак Л. М. Луцьк : Вежа-Друк, 2025. С. 113-115.

Характеристика особистості здобувача. Каланча Інга Георгіївна народилася 27 листопада 1993 року в селі Луковиця Глибоцького району Чернівецької області. У 2015 році здобула вищу освіту за спеціальністю «Правознавство» у Національній академії прокуратури України, отримала кваліфікацію юриста.

У 2018 році захистила кандидатську дисертацію в ПВНЗ «Європейський Університет» за спеціальністю 12.00.09 (кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність) на тему «Судове провадження в умовах електронного реформування кримінальної юстиції України».

Трудову діяльність розпочала у 2015 році на посаді прокурора Прокуратури Кельменецького району Чернівецької області. Протягом 2015-2025 років працювала на посадах прокурора в органах прокуратури Чернівецької області та міста Києва. На разі займає посаду прокурора Окружної прокуратури міста Чернівці Чернівецької області.

У 2020 році розпочала викладацьку діяльність (за сумісництвом) на юридичному факультеті Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, як асистент кафедри процесуального права, а з 2022 року продовжує її на факультеті права та міжнародних відносин Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, де обіймає посаду доцента кафедри публічного права. З 2021 року є тренером Тренінгового центру прокурорів України, а з 2024 року – експертом проектів Ради Європи, з якими співпрацює по сьогодні.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація написана державною мовою, стиль викладення – науковий. Отримані результати дослідження: наукові положення, висновки і рекомендації викладені стисло, точно, ясно та просто, що забезпечує легкість і доступність їх сприйняття.

Відповідність змісту дисертації спеціальності, з якої вона подається до захисту. Відповідність змісту дисертації спеціальності, з якої вона подається до захисту «Докази електронної форми у кримінальному процесі України: теорія та практика» є напрямом, який віднесено до спеціальності 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність.

Відповідність дисертації нормативно встановленим вимогам та можливість подання їх до захисту. Дисертація відповідає пп. 7, 8 «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197, та може бути рекомендована до попереднього розгляду та захисту в спеціалізованій вченій раді відповідного профілю.

У результаті експертизи дисертації Каланчі Інги Георгіївни та повноти публікації основних результатів дослідження

УХВАЛЕНО:

1. Затвердити висновок щодо дисертації Каланчі Інги Георгіївни «Докази електронної форми у кримінальному процесі України: теорія та практика».

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Каланчі Інги Георгіївни відповідає спеціальності 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність та вимогам пп. 7, 8 «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197.

3. Рекомендувати подану дисертацію Каланчі Інги Георгіївни «Докази електронної форми у кримінальному процесі України: теорія та практика» на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність до попереднього розгляду у спеціалізованій вченій раді відповідного профілю.

Результати голосування присутніх на засіданні докторів та кандидатів наук за профілем поданої на розгляд дисертації: за – 19; проти – немає; таких, що утримались – немає.

Рецензент –
проректор Національної академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України

Сергій ЧЕРНЯВСЬКИЙ

Рецензент –
директор навчально-наукового інституту
післядипломної освіти
Національної академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України

Лариса УДАЛОВА

Рецензент –
завідувач кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

Олена ТАРАН